

Vammaisneuvoston lausunto VAPA2035 ohjelmaan

Vammaisneuvosto kiittää VAPA2035 valmistelijoita saamastaan mahdollisuudesta osallistua ohjelman työryhmätyöskentelyyn ja tehtäviin linjauksiin. VAPA2035 ohjelmassa on otettu hyvin huomioon neuvoston esille tuomia kehittämistarpeita. Neuvosto toteaa, että ohjelmassa on selkeästi tuotu esille palvelujen epäkohdat, joihin kehitetään ratkaisuja. Ohjelman hyväksymisen jälkeen on tärkeää, että ohjelmaa päivitetään ja tarkennetaan painopisteitä tarpeen mukaan joustavasti.

Yleisiä huomioita

Asiakasnäkökulma, osallisuus, saavutettavuus ja arviointi

Ohjelman valmistelu- ja työryhmätyöskentely on ollut osallistavaa, laajaa järjestöjen ja koko Pirhan asukkaiden suuntaan. Jatkossa on kiinnitettävä huomiota erityisesti vammaisten henkilöiden osallistamiseen ja kuulemiseen saavutettavasti, järjestelmällisesti ja säännöllisesti kuten muitakin Pirhan palveluita arvioidaan asiakaskyselyillä ja palauteilla. Ohjelman alkukysely ei valitettavasti saavuttanut kuin pienen osan vammaispalvelujen asiakkaita. Kysely olisi pitänyt suunnata nimenomaa kaikille vammaispalvelun asiakkaille lähettämällä kysely postitse tai sähköpostilla heille palvelujen tilanteen, laadun ja kehittämistarpeiden selvittämiseksi systemaattisesti. Tämä ei ollut saadun vastauksen perusteella mahdollista nopean aikataulun ja sosiaalipalvelujen asiakasjärjestelmien erilaisuuden ja lukumäärän vuoksi. Vammaispalvelujen toteutumista ja käyttäjien tyytyväisyyttä pitää arvioida systemaattisesti ja vertailukelpoisesti.

Digitaalisuus, tiedon välittäminen

Nettisivujen digitaalista saavutettavuutta tulee parantaa ja palveluista tiedottamista selkeyttää. Tällä hetkellä asiakkaiden, heidän läheistensä ja ammattilaisten keskuudessa on koettu, että Pirhan nettisivustoilta ei löydy helposti mitään palveluja on saatavana ja mitä kautta. Digitaalisen tiedottamisen lisäksi on tarvetta esimerkiksi paperisille palveluoppaille ja puhelinneuvonnalle. Digipalvelujen ja -laitteiden tarjonnassa on huomioitava kaikkien vammaisryhmien tarpeet esim. näkövammaiset, selkokiehiset ohjeet jne.

Asiantuntijapalveluita, kaikkien palvelulinjojen vammaistietoisuutta ja osaamista tulee lisätä. Esteettömyys, saavutettavuus, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on otettava huomioon kaikissa palveluissa, YK:n vammaisten oikeuksien sopimuksen mukaisesti. Vammaisvaikeutusten arvioinnin tulee olla todellisuutta kaikkien palvelulinjojen kehittämistyössä ja palveluissa.

VAPA2035 ohjelman ohjausryhmä, toimeenpano ja seuranta

Neuvosto esittää, että vaikuttamistoimielimestä nimetään edustaja VAPA2035 ohjelman ohjausryhmään. Lisäksi VAPA2035 ohjelman seurantaan liittyen neuvosto esittää, että vammaisia ihmisiä kutsutaan kuultavaksi palvelujen toteutuksesta ja laadusta toimeenpano- ja seurantar ryhmään. Jo aiemmissa vuoden 2024 lausunnoissaan neuvosto on korostanut asiakasnäkökulmaa, asiakkaiden osallistamista ja kuulemista palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä.

Hankinnat ja palvelujen tuottaminen

Vammaisneuvosto katsoo, että neuvosto tulee huomioida asianosaisena tahona myös vammaispalvelujen hankintavalmisteluissa. Neuvosto pitää tärkeänä, että sillä on oikeus lausua kantansa hankintaesityksiin sekä tuotantatapa-analyysin niihin vaiheisiin, jotka koskettavat vammaisten palvelujen laatua ja riskitekijöitä. Myös vaihtoehtoisia tuottamistapoja kuten henkilökohtaista budjetointia tulee kehittää, jotta vammaisten itsemääräisoikeus ja valintojen mahdollisuus kasvaa omien tarpeidensa mukaisten palvelujen saamiseksi. Nämä tuottavat mahdollisesti säästöä loppujen lopulta kun palvelut kohdistuvat tarpeisiin eikä muutoin hankinnoissa yksilöllisyyden ja asiakasnäkökulman jäädessä vähemmälle.

Oman palveluntuotannon lisääminen esimerkiksi asumis- ja päivätoimintaan on tärkeä erityisen tehostusta tarvitseva osa-alue, jotta palveluvelkaan pystytään vastaamaan ja palveluja tuotetaan myös heille, joille yksityiset palveluntuottajat eivät palvelua suostu järjestämään. Palveluja on tuotettava myös lähipalveluina omissa asiakkaiden kunnissa ja huomiotava YK vammaisten oikeuksien sopimuksen velvoitteet. Isoista yksiköistä pienempiin, kodinomaisempaan asumiseen ja vältettävä palvelujen tuottamista vain säästö- ja tiivistysajatuksella. Toisaalta yksityisiä palveluntuottajia ja yhdistyksiä on hyödynnettävä heidän asiantuntemuksessaan tuotettaessa esimerkiksi aistivammaisten, kuurojen, kuurosokeiden palveluja. Palvelujen monituottajuus, mahdollisuus myös pienille palveluntuottajille, pirkanmaalaisille yrityksille ja järjestöille.

Järjestöjen kumppanuus

Vammaisneuvosto katsoo, että kumppanuuksien vahvistamiseen sisältyy oleellisena verkostoituminen ja yhteistyö järjestöjen kanssa. Keskeinen osa tätä kumppanuutta ovat järjestöjen ja yhdistysten avustukset. Järjestöjen / yhdistysten avustukset tulee turvata siten, että tosiasiallinen mahdollisuus toteuttaa hyte-yhteistyötä toteutuu. Avustuksissa tulee huomioida myös pienet toimijat. Järjestöjen asiantuntijuus hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä on merkittävä voimavaratekijä yhteistyössä.

Tärkein nosto palvelujen tuottamisen kannalta tulevaisuudessa on henkilöstön veto- ja pivoima, johon on nyt panostettava, jotta palveluja voidaan tuottaa.

Nostoja VAPA2035 kehityskohteisiin

1. Kehitysalue: Ammatillisen neuvonnan ja ohjauksen sekä ensisijaisten palvelujen käytön vahvistaminen

Neuvosto esittää osatavoitteiden täydentämistä seuraavasti:

Osatavoite 1.1. Ammatillisen neuvonnan ja ohjauksen kehittäminen

Toimenpidemuokkaus:

- **huolehditaan tiedon saannin monikanavaisuudesta ja saavutettavuudesta huomioiden uusien asiakkaiden että asiakkuudessa olevien tarpeet sekä hyvinvointialueen henkilöstön että kuntien tiedon saannin turvaaminen**

Ohjauksessa ja neuvonnassa on huolehdittava tiedon saannin monikanavaisuudesta. Tietoa hakevien uusien asiakkaiden ja ennestään asiakkuudessa olevien henkilöiden tarpeet tulee huomioida tiedotuksen selkeydessä ja kohdentamisessa. Asianmukaiseen tiedotukseen liittyy, että tiedon jakaminen toteutuu yhtä hyvin Pirhan sisäisessä kuin ulkoisessa tiedotuksessa henkilöstölle ja kuntien ammattilaisille. Tieto on oltava saavutettavaa, helposti löydettävää ja täydennettävää.

Toimenpidemuokkaus: Kehitetään järjestöyhteistyötä ottamalla kumppaniksi matalan kynnyksen palvelujen, kokemusasiantuntijuuden ja vertaistuen lisäämiseksi.

Vammaisneuvosto esittää, että ammatillisen neuvonnan ja ohjauksen kehittämisessä järjestöt otetaan mukaan aidoiksi kumppaneiksi. Kaikessa kehittämistyössä tulee hyödyntää järjestöjen ammatillista osaamista ja kokemusosaamista. Tämä yhteistyö tulee huomioida rahoituksessa yhdistyksille.

1.2 Osatavoite: Ensisijaisten palvelujen käytön vahvistaminen

Toimenpiteisiin lisäysehdotus:

- **tiedon ja ammattitaidon lisääminen kaikille palvelulinjoille vammaisten asioista**

Kaikilla palvelulinjoilla on huomiotava vammaisten palveluiden tarpeiden erityispiirteet, saavutettavuus ja esteettömyys (kommunikointi, aistivammat, esteettömyys, saavutettavuus, osallisuus, asiakasnäkökulma), YK vammaisten oikeuksien sopimus, vammaispoliittinen ohjelma.

2. Kehitysalue: Itsenäistä elämää tukevien palvelujen kehittäminen ja monipuolistaminen

2.1 Osatavoite: itsenäistä elämää tukevien palvelujen monipuolistaminen

Vammaisneuvosto esittää kokeiltavaksi ja arvioitavaksi uusia henkilökohtaisen avun malleja jo olemassa olevien lisäksi sekä henkilökohtaisen budjetoinnin mahdollisuutta hankkia avustajapalvelua tai tarvitsemaansa apua.

Vammaispalvelujen kriteerit eivät saa olla liian tiukat, jotta ne eivät estä vammaisten henkilöiden yksilöllisten tarpeiden toteutumista ja yhdenvertaisuutta sekä osallisuutta yhteiskuntaan. Kaikissa vammaispalveluissa kuten asumispalveluja, tilapäishoitoa, kuljetuspalveluja kuin apuvälineitä myönnettäessä on tämä otettava huomioon.

2.3 Osatavoite: Perheiden tuen kehittäminen

toimenpiteet: Tiivistetään yhteistyötä perhepalvelujen ja vammaissosiaalityön lasten ja nuorten tiimin välillä varhaisen tuen vahvistamiseksi.

Toimenpidelisiä: kehitetään, lisätään ja seurataan ennaltaehkäiseviä sosiaalipalveluja yhteistyössä vammaispalvelujen kanssa

Neuvosto katsoo, että ennaltaehkäiseviä sosiaalipalveluja tulee lisätä perheille, joissa vanhemmat vammaisia tai vammaisia lapsia. Tarjottavien palvelujen määrää ja laatua tulee seurata ja arvioida, jotta luotettavasti tiedetään palvelujen lisääntyminen ja kehittyminen sekä niiden vaikuttavuus. Ennaltaehkäisevien palvelujen lisääminen vähentää raskaampien palvelujen tarvetta ja siten kustannuksia.

2.4 Osatavoite : Päiväaikaisen toiminnan kehittäminen

Toimenpidelisysehdotus: Täsmä- ja osatyökykyisten vammaisten työllistymistä kehitetään ja tuetaan Pirhan omassa palvelutuotannossa

Vammaisten tasavertaisiin oikeuksiin liittyy myös oikeus työn tekemiseen. Täsmä- ja osatyökykyisten vammaisten mahdollisuuksia työllistyä tulee edistää yhdessä työvoimatoimista vastaavien viranomaisten kanssa, kun TE-palvelut siirtyvät vuoden 2025 alussa kuntiin. Pirha voi suurena työnantajana edistää osatyökykyisten työllistymistä ja luoda siihen malleja. Näin hyvinvointialue osaltaan voisi vahvistaa vammaisten työllistymisen yhteiskunnallista vaikuttavuutta yhdessä työvoimaviranomaisten kanssa ja lisätä vammaisten osallisuutta yhteiskuntaan.

3. Kehitysalue: Asumispalvelujen rakenteen keventäminen

3.3 Osatavoite: Ympäri vuorokautisten asumispalvelujen kehittäminen

Toimenpiteeseen lisäsehdotus:

- **vahvistetaan asumispalvelujen asukkaan omatoimisuutta ja osallisuutta tukevaa toimintakulttuuria**

Asumispalvelujen ja perhehoidon asukkaiden osallisuutta ja omatoimisuutta tukevaa toimintakulttuuria tulee vahvistaa asumisyksiköissä ja ympäröivässä yhteiskunnassa. Keskeinen osa toimintakulttuurin vahvistamista on henkilöstön ammattitaidon ja osaamisen varmistaminen ja lisääminen erilaisista kommunikaatiotavoista ja -keinoista.

4. Kehitysalue: Järjestämiskyvykkyyksien vahvistaminen

Vammaispalvelujen järjestämiskykyä tukee se, että kaikilla vammaispalveluissa työskentelevillä ja vammaisille palveluita tuottavilla palveluntuottajilla on perustietämys YK:n vammaisten oikeuksien sopimuksen sisällöstä ja velvoitteista. Vammaispoliittisen ohjelman jalkauttaminen tukee osaltaan vammaisten oikeuksien toteutumista ja edistämistä Pirhassa..

Vammaissosiaalityön uudelleen organisoinnissa tulee turvata palvelujen joustava saanti ja oikea-aikaisuus. Vammaispalvelujen asiakkaita on kuultava heidän palveluita koskevassa päätöksenteossa ja henkilökohtaisia palvelusuunnitelmia on päivitettävä ajallaan, tarpeen mukaisesti eikä vain käsitellä työryhmissä.

Kaikkien vammaispalvelujen asiakkaiden tulee saada palvelua käyttämällänsä kommunikaatiotavalla (viittomakieli, puhetta korvaavat kommunikointitavat, selkokieli) ja henkilöstön osaamista on vahvistettava näissä asioissa.

Osatavoite 4.4 Henkilöstön veto- ja pitovoiman vahvistaminen

Toimenpidelisäsehdotus: henkilöstön osallistamisen ja kuulemisen kehittäminen sekä lisääminen vammaispalvelujen tuottamisessa ja henkilöstön hyvinvoinnin parantamisessa

Henkilöstön saatavuuteen ja osaamiseen tulee jatkossa panostaa voimakkaasti. Henkilökunnan osallistamista ja kuulemistä on parannettava ja lisättävä systemaattisesti ja tosiasiallisesti. Tähän vammaisneuvosto haluaa erityisesti nostettavan toimenpiteen. Henkilöstön hyvinvointia ja työsuhte-etuja parannettava. Tärkeää olisi perustaa asialle työryhmä ja valtakunnallisesti myös kehittää asiaa.

4.5 Osatavoite:**Tiedolla johtamisen kehittäminen****Toimenpiteet:**

Toimenpidelisäysehdotus: kehitetään palvelujen laadun seurantaan sekä oma tuotannossa että ostopalveluissa ja toteutetaan vammaisvaikutusten arviointia

Vammaisvaikutusten arviointiin on panostettava merkittävästi. Vammaisvaikutusten arviointi on osa tiedolla johtamisen kehittämistä. Arviointia tulee tehdä eri muodoissa, yhdessä vammaisneuvoston, asiakkaiden ja heidän läheisten kanssa.

11.9.2024 Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisneuvosto

